

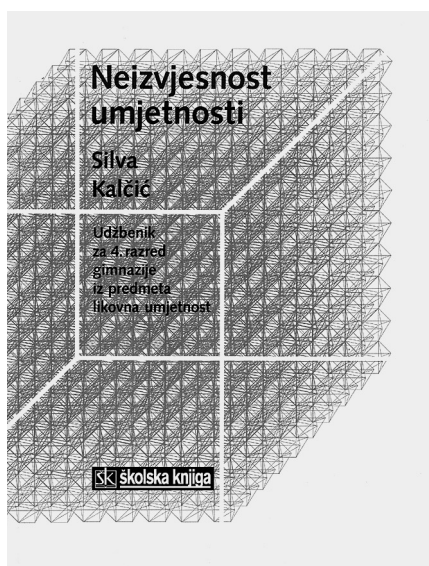
recenzije

neizvjesnost učenja o umjetnosti

SILVA KALČIĆ

Neizvjesnost umjetnosti

Školska knjiga, Zagreb, 2005.

► Dok iščekujemo da, nakon što je ponovno otvoren postav Moderne galerije i Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu, riječki Muzej moderne i suvremene umjetnosti bude “pod krovom”, sve smo svjesniji da veliku odgovornost snose pojedinci čiji posao nije samo postići najbolji mogući odabir izloženih radova, koji trebaju biti prezentirani na način prihvatljiv za široku publiku. Oni će istodobno u velikoj mjeri kreirati kulturnoumjetnički kontekst unutar kojeg se sadržaji posreduju raznovrsnim zainteresiranim pojedincima. Među njima, osobito pozornost treba obratiti gimnazijskoj populaciji zato što se njihovom edukacijom stvara ona potrebna kritična masa posjetitelja koji će muzeje i galerije posjećivati redovitije nego što su to bili u prilici njihovi prethodnici.

Zašto je to važno? Možda upravo stoga što smo posjetom bilo kojem inozemnom muzeju i galeriji u prilici vidjeti u kolikoj se mjeri mladi ljudi potiču da što aktivnije sudjeluju u raspravama o izloženoj građi. Sadržaji i zbivanja ne posreduju im se isključivo putem predavanja i vođenja po galerijama i muzejima, već kulturom dijaloga, samostalnim kritičkim promišljanjem djela i razdoblja, istraživanjem opusa pojedinih autora i njihovih osobitosti, o čemu diskutiraju s kolegama.

Uredena muzejsko-galerijska scena u velikoj mjeri omogućuje da mlade generacije izravnim susretom s djelima lakše prihvate drugačije načine izražavanja od tradicionalnih te da postupno postaju sve otvorenije prema kulturnoumjetničkim sadržajima o kojima uglavnom rijetko imaju prilike razmišljati. Gimnazijski profesori također su uključeni u osjetljiv i zahtjevan proces obrazovanja, osobito kad je riječ o suvremenim umjetničkim praksama o kojima možda i sami imaju drugačije, kritičke stavove. Na razmeđu mogućeg nesporazuma udžbenici likovne umjetnosti mogu poslužiti kao svojevrsni posrednici raznovrsnih razina znanja, sposobnosti svladavanja, razumijevanja i interpretiranja umjetničke građe. Mnoge generacije odgojene su uz već “klasične” udžbenike Jadranke Damjanov, čiju metodologiju ni danas ne možemo zanemariti. Radovan Ivančević također je jedan od autora koji su se poduhvatili osjetljivog zadatka uvođenja mladih u svijet umjetnosti, senzibiliziran za pojedinca kojemu je potrebno otvoriti ponekad zakučaste prostore umjetničkih zbivanja.

Toga se prihvatila i Silva Kalčić, povjesničarka umjetnosti, likovna kritičarka i autorica udžbenika za 4. razred gimnazije iz predmeta likovna umjetnost. Naslovljen *Neizvjesnost umjetnosti*, udžbenik je podijeljen u trinaest poglavlja koja sažeto nastoje prenijeti osnovne misli i dvojbe koje moderna i suvremena umjetnost problematiziraju tijekom protekloga stoljeća.

Poslužimo li se terminom autorice o *istinosti* kao svojevrsnom preduvjetu dijalektika promišljanja o zbivanjima 20. stoljeća

razmatranih “između otvorenih budućih mogućnosti i još uvijek živuće prošlosti”, svjesno prihvaćamo sintagmu prostor i vrijeme kao dvije konceptualne odrednice koje pripomažu da se čitatelje sa što više sigurnosti usmjeri ka proučavanju i prihvaćanju ulančanih gibanja, čije odjeke i danas nalazimo inspirativnima i značajnima. Očekujući od učenika da promisle o mislima teoretičara, filozofa i umjetnika, kao i informirajući ih o čitavom nizu stručnih termina koji pripomažu da se bolje shvate načini i pojedini umjetnički koncepti, Silva Kalčić na zanimljiv i inspirativan način atomizira pojave i autore o kojima piše.

Već od prvog poglavlja *Konceptija moderne umjetnosti* uočava se metoda iznošenja građe podjelom na nekoliko tema i kulturnoumjetničkih aspekata, što odgovara brojnosti zbivanja i akceleraciji sudionika. Djela stranih autora komentiraju se zajedno s djelima domaćih, a navođenje nekih manje poznatih pojmova i autora koje s njima dovodimo u vezu pridonosi kulturi poznavanja zbivanja potrebnoj novim generacijama.

Drugo poglavlje *Novo viđenje stvarnosti* govori o razdoblju ranih avangardi, individualnim postignućima kubizma, fovizma, futurizma, dok je iduće - *Umjetnost kao jezik znakovna* - gotovo u potpunosti posvećeno naslijeđu ekspresionizma i njegova poslijeratna odjeka u raznim vidovima umjetnosti - slikarstvu, arhitekturi, filmu. Uz najznačajnije pojedince i grupe tog doba razložno je uvođenje termina političke umjetnosti s nekoliko primjera neovisnih o vremenu nastanka.

Četvrto poglavlje *Margine i odmaci* govori o avangardnim zbivanjima koja su s margine odavno prešla u središte pozornosti: dadaizam, nadrealizam i metafizičko slikarstvo još i danas utječu na umjetnike slobodom izraza i metodama koje se u tekstu s razlogom obrazlažu i djelima poslijeratnih autora.

Peto poglavlje *Jedinstvo forme i sadržaja* posvećeno je lirskim i geometrijskim apstraktnim tendencijama, suprematizmu (vrlo je uspješno objašnjenje uloge i važnosti Maljeviča i njegovih simbola za razumijevanje kasnijih zbivanja). Skulptura se razmatra u kontekstu stilizacije i redukcije, a po-

novno se interpretiraju i djela suvremenih umjetnika postavljena u vezu s onima iz ranijih razdoblja.

Šesto poglavlje *Klasičnost moderne* govori o Bauhausu i dizajnu, a iznesen je i osnovni pregled internacionalnog stila u arhitekturi s najznačajnijim predstavnicima, realizacijama i zbivanjima (spomenimo CIAM). Iscrpno se objašnjavaju termini poput funkcionalizma i purizma te se daju odrednice modernističkog promišljanja urbanizma. Iduće poglavlje *Stvarnost, iluzija, fikcija* obuhvaća predratno, ratno i poratno doba koje je utjecalo na razvoj umjetnosti, osobito slikarstva u Americi, uz osvrt na revoluciju koju je izazvalo položeno Pollockovo platno. Hrvatska umjetnost predstavljena je grupom *Zemlja* i pojedinim arhitektonskim primjerima, dok *Zagrebačka arhitektura moderne* bolje odgovara temama iz prethodnog poglavlja, osobito zato što se o pojedinim autorima pisalo u kontekstu teze o "klasičnosti moderne". Autorica u ovom poglavlju uz umjetnost sredine stoljeća u europskom kontekstu govori i o grupi *EXAT 51* te enformelu u Hrvatskoj, čime se naglašavaju poslijeratne avangarde u našoj sredini.

Osmo poglavlje *Prisvajanje stvarnosti* logičan je slijed poslijeratnih zbivanja, osobito zato što se novi realizam i pop-art na drugačiji način odnose prema stvarnosti, odterecenoj ratnih strahota. Zbog važnosti i prisutnosti pop-arta u svakodnevnom životu ovom je umjetničkom pravcu dano dovoljno prostora.

Poglavlje *Proširena koncepcija umjetnosti* uglavnom govori o djelima minimalizma, kinetičkih i optičkih umjetničkih tendencija. Ističu se objašnjenja pojmova (ambijent, *site-specific*) koji su postali dijelom uobičajene umjetničke terminologije, što pridonosi njihovu razumijevanju i ispravnu korištenju. Deseto poglavlje *Demistifikacija umjetnosti* bavi se onim zbivanjima prema kojima je publika i danas podozriva - *performansom* i *body-artom*, *happeningom* i *fluxusom*, koji su izvršili revoluciju poimanja umjetnosti (osobito pozicije subjekta).

Jedanaesto poglavlje *Od slike do jezika* govori o raznovrsnim aspektima konceptual-

ne umjetnosti, s osobitim naglaskom na grupu *Gorgona* i autore značajne za očitavanje i razumijevanje zbivanja sedamdesetih i ranih osamdesetih godina u našoj sredini. Spominju se *Nove tendencije*, siromašna umjetnost, izdvajaju se pojedina fotografska ostvarenja, kao i strip. Postmoderna arhitektura i transavangarda teme su o kojima se donose načelni podaci s uputama za daljnja čitanja.

Dvanaesto poglavlje *Moć čitanja umjetnosti* posvećeno je suvremenim odrednicama skulpture promatrane u kontekstu javnosti, prisvajanja, identiteta, kao i izdvojenih fenomena poput novog britanskog kiparstva, dok iduće poglavlje - *Programiranje svijeta* - govori o proširenim i novim medijima uz pojašnjenje pojmova koje je potrebno znati zbog boljeg uspostavljanja veze s umjetničkim zbivanjima. Dizajn, suvremena arhitektura i svjetske izložbene manifestacije izdvojeni su odlomci koji su - s obzirom na količinu i akceleraciju zbivanja i autora - tek naznake onoga što karakterizira recentnu scenu. Poglavlje se zaključuje kraćim sažecima posvećenima razlikovanju moderne i postmoderne te ulozi likovne kritike. Složena zbivanja umjetnosti 20. i početka 21. stoljeća čine se teško svladivim problemom, osobito kad je zamjetnu količinu podataka potrebno sažeto i razložno predočiti učenicima. Silva Kalčić, između ostalog zahvaljujući i svom kritičarskom angažmanu, detektira teze kojima započinje poglavlje i koje naznačuju o čemu je riječ, posebno ističući nemogućnost potpune objektivizacije umjetničke djelatnosti. Metoda koju je odabrala zadovoljava raznovrsne interese, jer radi se o odabiru najznačajnijih aspekata i njihovih predstavnika pomoću kojih je moguće razrahliti gustu mrežu zbivanja, potaknuti učenike na promatranje i komentiranje umjetničkih radova, na komparaciju starijih radova s onima recentnog datuma.

Autorica građu iznosi analitički, njeni su komentari relevantni i lišeni subjektivnih procjena što pridonosi stjecanju povjerenja koje autor-kritičar iznosi učenicima. Ne postoji jedinstvena i jednoznačna metoda iznoše-

nja bogate građe od kraja 19. stoljeća do danas. Silva Kalčić je nizom pitanja učenicima, kao i iscrpno nadograđenim *Priručnikom za nastavnike*, u kojem je teme dopunila problemskim zadacima što potiču na dijalog - oblikovala platformu za razmjenu mišljenja učenika i profesora, što u konačnici pridonosi kulturi razumijevanja, tolerancije i prihvaćanja slobode autorskog umjetničkog izraza.

→ Sandra Križić Roban